

OPINNÄYTETYÖ

Neuropsykiatrisesti oireilevan nuoren tukeminen arjen struktuurilla sijaishuollossa

Hanna Zaki

Yhteisöpedagogin tutkinto
(210 op)

5/2024

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi

Tekijä: Hanna Zaki

Opinnäytetyön nimi: Neuropsykiatrisesti oireilevan nuoren tukeminen arjen strukturilla sijaishuollossa

Sivumäärä: 42 ja 1 liitesivu

Työn ohjaaja: Heidi Odell

Työn tilaaja: Lastensuojelun erityisyksikkö

Tämän työelämälähtöisen opinnäytetyön tilaajana on toiminut Etelä- Suomessa sijaitseva lastensuojelun erityisyksikkö. Toimintayksikkö on erikoistunut neuropsykiatrisesti oireileviin nuoriin, joten tietoperustaosiossa tuon esille neuropsykiatrisia häiriöitä. Tuon tietoperustassa lisäksi lastensuojelun sijaishuoltoa ohjaavaa lainsäädäntöä, lastensuojelulain muutosta, eettisiä ohjeita sekä arjen struktuuria.

Opinnäytetyössäni olen perehtynyt Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Turun- sekä Oulun yliopiston tutkimuksiin, lasten neurologisten häiriöiden yhteydestä kodin ulkopuolisiin sijoituksiin. Opinnäytetyössäni hyödynsin laadullisen tutkimuksen lähestymistapaa ja tiedonkeruumenetelmänä käytin puolistrukturoitua haastattelua. Sijaishuollon ohjaajien haastattelun tarkoituksena on ollut selvittää kokevatko he, että heillä on riittävästi arjen struktuuria tukevaa materiaalia käytössään ja minkälaista materiaalia sijaishuollon ohjaajat kokevat tarvitsevansa työssään nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita. Haastattelut analysoin tyypittelyn ja teemoittelun avulla.

Haastatteluiden johtopäätöksenä sijaishuollon ohjaajat tarvitsevat päivä- ja viikko-ohjelmia sekä erilaisia kalentereita neuropsykiatrisesti oirelevien nuorten arjen struktuuria tukemaan. Opinnäytetyön tutkimuksellisen kehittämistoiminnan myötä lähdän tekemään kansiota ja virtuaalista kansiota arjen struktuurin tukemiseksi sijaishuoltoyksikössä.

Asiasanat: nuoret, neuropsykiatriset häiriöt, arjen struktuurit, sijaishuolto, sijoitukset

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Bachelor of Humanities

Author: Hanna Zaki

Title: Supporting young people with neuropsychiatric symptoms by everyday structure in foster care

Number of Pages: 42 and 1 attachment page

Supervisor: Heidi Odell

Commissioned by: Specialised Unit for Child Welfare

This work-based thesis has been commissioned by a special unit for child protection in Southern Finland. The operating unit is specialized in neuropsychiatrically symptomatic adolescents, so the knowledge base section brings up neuropsychiatric disorders. In the knowledge base I have used laws based for substitute care professionals, child protection act, ethical guidelines as well as everyday structure.

In my thesis I am getting familiar with studies by the National Institute for Health and Welfare and the University of Turku and the University of Oulu in connection with neurological disorders in children who are taken into care outside the home.

In my thesis, I used the approach of qualitative research and as data collection method I used a semi-structured interview. I interviewed the replacement care counselors at the operations unit to find out what kind of material they have at their disposal and what kind of material they would need to support everyday structure. I analyzed the interviews by theming and typification.

Interviews resulted in substitute care instructors needing day and week programs as well as various calendars to support the everyday structure of neuropsychiatrically symptomatic adolescents. With the research development activities of the thesis, I will begin to make a folder and a virtual folder to support everyday structure in a substitute care unit.

Keywords: adolescents, neuropsychiatric disorders, everyday structures, substitute care, foster care placements

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TYÖN JA TILAAJAN TARVE.....	8
	2.1 Toimintaympäristön kuvaus	8
	2.2 Opinnäytetyön tarve.....	9
3	NEUROPSYKIATRISET HÄIRIÖT.....	10
	3.1 Autismikirjo	10
	3.2 ADHD	12
	3.3 Touretten oireyhtymä.....	12
	3.4 Oppimisvaikeudet	13
	3.5 Kielelliset kehityshäiriöt	14
4	SIJAISHUOLTO JA ARJENSTRUKTUURI.....	16
	4.1 Lastensuojelu ja sijaishuolto	16
	4.2 Lastensuojelun sijaishuoltoa ohjaava lainsäädäntö.....	18
	4.3 Lastensuojelulain muutos ja eettiset ohjeet	19
	4.4 Neurologiset häiriöt sijoitetuilla lapsilla.....	21
	4.5 Arjen struktuurin merkitys lapsille ja nuorille	23
5	TUTKIMUSMENETELMÄT	26
	5.1 Opinnäytetyön lähtökohta	26
	5.2 Laadullinen tutkimus	27
	5.3 Puolistrukturoitu haastattelu	28

5.4	Analyysimenetelmät	28
5.5	Teemoittelu ja tyypittely	29
6	ANALYYSI.....	31
6.1	Arjen struktuurin materiaali.....	31
6.2	Millaiselle materiaalille tarvetta	32
6.3	Neuropsykiatrisesti oirehtivien nuorten näkyvyys sijaishuollossa	33
6.4	Arjen struktuurin toiveet ja haasteet	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7.1	Mitä tulokset kertovat	37
7.2	Materiaalikansio.....	37
7.3	Opinnäytetyön jälkeen	38
7.4	Opinnäytetyön prosessi ja luotettavuus	39
7.5	Yhteisöpedagogin osaamiskompetenssit opinnäytetyössäni	40
7.6	Työnantajan palaute	41
	LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni lähti kehittymään työpaikallani kohtaamani haasteen pohjalta. Toimin Etelä-Suomessa sijaitsevassa lastensuojelun sijaishuollon erityisyksikössä ohjaajana. Tein havaintoja neuropsykiatrisista haasteista kärsivien nuorten arjen struktuurin toteuttamisesta, sekä menetelmätyöskentelystä työpaikallani.

Koin henkilökohtaisesti tarvitsevani neuropsykiatrisesti oireileville nuorille tarkoitettua arjen struktuuria helpottavaa materiaalia ja vinkkejä menetelmätyöskentelyyn. Työpaikallani nuorten kuntoutus perustuu arjen struktuuriin, joka tarkoittaa muun muassa työntekijöiden yhtenäistä tapaa toimia ja samanlaisena toistuvaa päiväohjelmaa. Strukturointi on toiminnan, tilan tai ajan jäsentämistä, pilkkomista selkeämmin pienempiin osiin, joka antaa rakenteen tapahtumalle, helpottaa hahmottamista ja ymmärtämistä (Autismiliitto 2024a). Tämä tekee nuorten kasvuympäristöstä ennakoitavan ja turvallisen. Arjen struktuuria tukee myös toimintayksikössä nuorten nähtävillä olevat työvuorot kokonaisen viikon ajan, jolloin nuori pystyy ennakoimaan tulevaa ja tietää milloin omaohjaaja tulee töihin.

Neurokehityksellisistä häiriöistä kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on tehty jonkin verran tutkimusta Suomessa. Vuoden 1997 syntymäkorttiaineiston pohjalta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Turun yliopiston tekemän tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että yli puolet kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on saanut psykiatrisen tai neurokehityksellisen häiriön diagnoosin lapsuusaikana. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.) Oulun yliopiston tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että neurokehitykselliset häiriöt ovat tavallisia sijoitetuilla lapsilla. Joka viides neurokehityksellisen häiriön diagnoosin saaneista lapsista päätyy kodin ulkopuoliseen sijoitukseen. Myös perheen köyhyydellä katsotaan olevan yhteys sijoitukseen. ADHD- diagnoosin saaneet lapset ovat tutkimuksen mukaan yliedustettuina sijoitettujen lasten joukossa. (Oulun yliopisto 2024.)

Opinnäytetyöprosessini lähtökohtana on tarve ja halu löytää tarpeellisia ja selkeitä materiaaleja, ja samalla helpottaa sijaishuollon ohjaajien arkea. Osana tätä opinnäytetyötä toteutin laadullisen tutkimuksen yhteistyökumppanina toimivan lastensuojelun sijaishuollon yksikön työntekijöille. Tutkimuksen avulla pyrin löytämään vastauksen tutkimuskysymyksiini; “onko ohjaajilla riittävästi materiaalia työskentelyyn nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita?” ja

“millaista materiaalia ohjaajat tarvitsevat työskentelyyn nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita?”. Tutkimuksen avulla saadut tulokset voivat toimia yksikköön koostettavan materiaalikansion pohjana.

Materiaalikansion tarkoituksena on helpottaa ohjaajien työtä sijaishuollon jatkuvasti muuttuvassa ja kiireisessä arjessa, jossa neuropsykiatrisesti oirehtiville nuorille kuntoutumisen tueksi tarvittavan materiaalin etsimiseen ei ole erikseen varattu aikaa. Koen, että erilaisten materiaalien käyttö toisi monipuolisuutta neuropsykiatrisesti oirehtivien nuorten kanssa työskentelyyn. Työ sijaishuollossa on tavoitteellista ja kuntoutus etenee jokaiselle lapselle ja nuorelle laadittujen henkilökohtaisten tavoitteiden suuntaisesti. Materiaalien helppo saatavuus palvelee erityisesti uusia tai uransa alussa olevia työntekijöitä, joille ei ole vielä ehtinyt kehittyä osaamista neuropsykiatrisista haasteista. Valmiiksi kootun materiaalikansion avulla heidän on helpompi päästä mukaan asiakkaiden kuntoutusprosessiin.

2 TYÖN JA TILAAJAN TARVE

2.1 Toimintaympäristön kuvaus

Tutkimuksen kohteena on lastensuojelun sijaishuollon erityisyksikkö, joka sijaitsee Etelä-Suomessa. Opinnäytetyöni tilaaja haluaa pysyä anonyyminä, mutta viittaa toimintaympäristön kuvauksessa sijaishuollon yksiköön.

Toimintayksikkö koostuu kahdesta seitsemänpaikkaisesta asuinyksiköstä sekä kahdesta tukiasunnosta. Yksikkö on erikoistunut neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten hoitoon ja kasvatukseen. Asiakkailta voi olla psykiatrista oireilua, kehitysviivästymä tai lievä kehitysvamma. Yksi asiakkaiden sijoituksen syistä saattaa olla koulunkäynnin haasteet. Yksikkö on toiminnaltaan voimavara- ja ratkaisukeskeinen sekä dialogisuus on arkipäivää.

Henkilökuntaan kuuluu yksikön johtajan lisäksi kaksi vastaavaa ohjaajaa sekä 17 vakituista ohjaajaa. Kyseisessä toimintayksikössä työskentelee lähihoitajia, sairaanhoitajia tai sosionomeja. Työvuoroja tehdään pääsääntöisesti 12 tunnin vuoroissa. Henkilökunnan vaihtuvuus päivän aikana on vähäistä, jonka vuoksi lasten ja nuorten on helpompaa sopeutua päivittäin erityishaasteidensa vuoksi.

Vakituisille työntekijöille on kuukausittain järjestettynä työnohjauksia ja tiimipäiviä, joissa käsitellään asiakastapauksia, asiakkaiden asioihin liittyviä asioita, sekä työyhteisön toiminnan kannalta tärkeitä asioita. Uuden työntekijän perehdytys tapahtuu työntekijän välityksellä ja perehtymisohjelman avulla. Kuvauksen toimintayksikkö on erikoistunut neuropsykiatrisesti oireileviin lapsiin ja nuoriin, tämä suuntaus näkyy myös koulutuksissa. Valtaosa yksikön työntekijöistä on suorittanut neuropsykologisen valmentajan koulutuksen, sekä muita vastaavia koulutuksia. Toimintayksikössä on käytössä omaohjaajatyöskentely, jolloin jokaisella ohjaajalla on kaksi omaohjattavaa nuorta. Omaohjaajat vastaavat pääosin omaohjattavien arjen struktuurin sujumisesta ja menetelmätyöskentelystä.

2.2 Opinnäytetyön tarve

Lastensuojelun erityisyksikkö on erikoistunut neuropsykiatrisesti oireileviin nuoriin, joten kaikkien ohjaajien tulisi ohjata nuoria neuropsykiatrista lähestymistapaa ja menetelmätyöskentelyä hyödyntäen. Toimintayksikön periaate perustuu arjen struktuureihin ja se näkyy työskentelytavassa lasten ja nuorten kanssa siten, että arki on ennakoitua ja suunnitelmallista. Arki pohjautuu samanlaisina toistuviin rutiineihin. Ennakoitava arki tuo neuropsykiatrisesti oireileville nuorille turvallisuuden tunnetta ja lisää heidän omaa toimintakykyään. Materiaaleilla viitataan päivä- ja viikko ohjelmiin sekä vastaaviin arjen rakennetta visuaalisesti hahmottaviin materiaaleihin.

Toimintayksikössä on omaohjaajatyöskentelyä, joka tarkoittaa, että nuorelle nimetään kaksi omaohjaajaa, jotka vastaavat kyseisen lapsen tai nuoren arjen sujuvuudesta. Toimintayksikössä ei tällä hetkellä ole omaa materiaalia tai kansiota arjen struktuurin tukemiseen neuropsykiatrisesti oireileville, vaan jokainen työntekijä etsii omille ohjattavilleen tarpeelliset materiaalit itsenäisesti.

Arjen struktuurin aineistoa on paljon saatavilla, mutta sitä ei ole keskitetty toimintayksikösämme. Tarvittavien aineistojen ja materiaalien tulisi löytyä helposti, jotta jokainen ohjaaja pystyy niitä hyödyntämään. On tärkeää, että jokainen nuori saa itselleen tarpeelliset ja yksilölliset arjen struktuuria tukevat menetelmät käyttöönsä ja tällä tavoin nuori pystyy itse vaikuttamaan arkeensa ja sen sujuvuuteen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää sijaishuollon ohjaajilta kokevatko he, että heillä on riittävästi materiaalia käytössään ja minkälaista materiaalia ohjaajat kokevat tarvitsevansa työssään nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita.

Tutkimustulosten perusteella kokoan toimintayksikköömme kansion tarvittavista arjen struktuuria tukevista materiaaleista ja menetelmätyöstä. Tarkoituksena on myös toteuttaa toimintayksikön tietokoneelle virtuaalinen kansio, jossa on myös samat materiaalit sekä sijaishuollon ohjaajien mahdollista jatkossa lisätä kansioon hyväksi havaitsemiaan materiaaleja ja muokata niitä virtuaalisesti ennen tulostusvaihetta tarvetta vastaavaksi.

3 NEUROPSYKIATRISET HÄIRIÖT

Lasten neuropsykiatrisilla häiriöillä tarkoitetaan kehityksellisiä aivojen toimintaan liittyviä häiriöitä, joihin lukeutuu autismikirjo, ADHD, Touretten oireyhtymä, oppimisvaikeudet ja kehityksellinen kielihäiriö. (Autismiliitto 2023c).

Häiriöt ilmenevät kullekin häiriölle tyypilliseen tapaan ja käyttäytymiseen. Neuropsykiatriset vaikeudet vaikuttavat mm. sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kielelliseen ja ei kielelliseen viestintään, tunteiden ja käyttäytymisen säätelyyn sekä oman toiminnan ohjaukseen. Eri lapsilla oireet tyypillisesti vaihtelevat ja saman lapsen oirekuva voi vaihdella eri kehityksen vaiheissa. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2024).

Unen, oppimisen, kielenkehityksen ja motoriikan haasteet, mielialavaihtelut, ahdistus- tai pakko- oireisuus sekä aistiyliherkkyys liittyvät usein neuropsykiatrisiin häiriöihin. Kouluterveydenhoidossa, terveyskeskuksessa tai tarpeen mukaan erikoissairaanhoidossa voidaan tehdä ADHD:n ja lievien tic- oireiden diagnostiikka. Erikoissairaanhoidon puolella tehdään autismikirjon häiriön ja vaikea –aseteisen nykimishäiriön diagnostisia tutkimuksia. Diagnostisten arvioiden jälkeen siirrytään mahdollisesti hoito- tai kuntoutusjakson jälkeen kouluterveydenhuoltoon, koulun oppilashuoltoon tai terveyskeskukseen jatkohoitoon. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2024.)

3.1 Autismikirjo

Autismikirjon häiriö on keskushermoston kehityksellinen häiriö. Autismikirjon ydinoireet ovat toimintakykyä haittaavia, laaja- alaisia ja sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kommunikaation erityispiirteitä. Rajoittuneet, toistuvat ja joustamattomat käytösmallit sekä kiinnostuksen kohteet tai aktiviteetit kuuluvat autismikirjoon. Autismikirjon häiriö vaihtelee vaikeusasteeltaan ja oirekuvaltaan yksilöllisesti. Usein tyttöjen ja naisten autismikirjon piirteiden tunnistaminen ja diagnostiikkaa saattaa olla hankalampaa, kuin poikien ja miesten. (Autismikirjon häiriö: Käypä hoito -suositus, 2024.)

Autismi johtuu aivojen erilaisesta kehityksestä ja ilmenee tavassa aistia ja kokea ympäröivää maailmaa, sekä vuorovaikutustilanteissa kommunikoinnin vaikeutena. Autismi on synnynnäinen ja se ilmenee hyvin yksilöllisesti. Yksilön toimintarajoitteet ovat yksilöllisiä ja vaihtelevia.

Jotkut elävät elämäänsä itsenäisesti ja toiset voivat tarvita vahvaa tukea. Autismilla on geneettistä sekä fysiologista taustaa, eikä se johdu toimimattomasta vanhemmuudesta tai huonosta kasvatuksesta. (Autismiliitto 2024d.)

Autismikirjo kuvaa autismin moninaisuutta, yksilöllisyyttä sekä toimintakyvyn vaihtelua. Yhteisiä ydinpiirteitä autismikirjolla ovat vaikeudet sosiaalisessa kanssakäymisessä, kuten vuorovaikutustilanteet ja kommunikointi. Aistien välittämä tieto ja tulkinta ovat tavallisesta poikkeavaa ja yksilöllistä. Oman toiminnan ohjaus on myös usein haasteena autismikirjolla. Poikkeavan voimakas hermoston kuormittuminen sekä stressitason nouseminen on tyypillistä. Autismiin liittyy useita vahvuuksia sekä voimavaroja, kuten hyvä keskittymiskyky ja kyky havaita yksityiskohtia, monimutkaistenkin ongelmien ratkaiseminen, sekä hyvä oikeudentaju. (Autismiliitto 2024d.)

Varhainen tunnistaminen sekä kuntoutus ovat tärkeässä asemassa arjen tukitoimien suunnittelemiseksi niin yksilön toimintakyvyn, että positiivisen minäkuvan tukemiseksi ja monihäiriöisyyden huomioimisen ehkäisemiseksi. Ymmärryksen lisääminen autismikirjon häiriöstä, kuntoutuksesta ja tutkimusmuodosta eli psykoedukaatio on keskeistä niin autismikirjolla olevalle, sekä hänen läheiselleen. Kuntoutus suunnitellaan yksilöllisesti ikä, oirekuva, kehitystaso, monihäiriöisyys, elämäntilanne ja motivaatio huomioon ottaen. Kuntoutuksen tavoitteet tulee asettaa siten, että ne tukevat taitoja realistisesti ja mahdollistavat itsenäisen elämän omien tavoitteiden mukaisesti ja terveen itsetunnon kehittymisen. (Autismikirjon häiriö: Käypä hoito -suositus, 2024.)

Kuntoutus voi kohdentua arjen toimintakyvyn ylläpitoon, sen edistämiseen tai ydinoireiden tai monihäiriöiden hoitoon, jotka voivat vaihdella eri kehitys- ja elämänvaiheissa. Arjen tuki eri ympäristöissä, sekä sen muokkaaminen autismikirjolla olevan henkilön osallisuuden kannalta sujuvammaksi, on keskeistä. Autismikirjoon kuuluvat vahvuudet ovat voimavaroina kuntouksessa. Tällaisia vahvuuksia saattaa olla esimerkiksi hyvä yksityiskohtainen erottelukyky, tarkkuus, oikeudenmukaisuus, tunnollisuus, erityistaidot ja mielenkiinnon kohteisiin keskittyminen. Autismikirjon piirteitä saattaa esiintyä myös siten, ettei se aiheuta haittaa henkilön toimintakyvylle, jolloin ei ole tarvetta lääketieteelliselle hoidolle tai kuntoutukselle. (Autismikirjon häiriö: Käypä hoito -suositus, 2024.)

3.2 ADHD

Adhd on lyhenne englanninkielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorderon. Se on toimintakykyä heikennyttävä aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö. Adhd:n keskeisiin oireyryhmiin kuuluvat tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus. (Aivosäätiö 2024.)

Adhd- oireet alkavat yleensä ennen kouluikää ja sen tunnistaminen onnistuu vasta vaatimusten kasvun, sekä koulunkäynnin haasteiden myötä. Väsymys ja kiire ovat sellaisia häiriötekijöitä, jotka aiheuttavat enemmän haittaa Adhd- oireiselle, kuin muille. Oireita voivat vahvistaa voimakas melu, muut ärsykkeet, ryhmätilanne tai muut ympäristötekijät. Adhd-oireet voivat olla myös vahvuuksia, varsinkin silloin kun haasteisiin on saanut tukea ja apua. Lääketieteellisen näkökulman ohessa voidaan adhd:ta tulkita yksilöllisenä tapana hahmottaa ja tulkita maailmaa. (Adhd- liitto 2024a.)

Adhd:ssä usein esiintyy toiminnan ohjauksen haasteita. Näitä ovat vaikeus suunnitella, aloittaa, ylläpitää toimintaa sekä sen arviointi. Haastavaa on myös päivittäisten taitojen ja rutiinien omaksuminen. Adhd- lapsia ja nuoria tunnistetaan ja hoidetaan pääsääntöisesti perusterveydenhuollossa ja adhd:n mahdollisuus tulisi huomioida, jos lapsella tai nuorella on ongelmia käyttäytymisessä tai koulunkäynnissä. (Adhd- liitto 2024a.)

Adhd - nuorelle kuten normaaliin nuoruuteen kuuluvat hormonitoiminnan muutokset ja kehityksen keskeneräisyys aiheuttavat mielen myllerrystä, joka helpottaa ajan kuluessa. Tunnekuohut, hermostumiset sekä kaverisuhteiden haasteet ovat varsinkin Adhd -nuorelle tuttuja. Kielteiset kokemukset koulussa, kodissa, sekä ystävien kesken, saattavat murentaa nuoren itsetuntoa, varsinkin jos Adhd:ta ei ole tunnistettu, tai siinä ei ole tuettu. (Adhd- liitto 2024b.)

3.3 Touretten oireyhtymä

Touretten oireyhtymä on neuropsykiatrinen oireyhtymä, joka alkaa lapsuudessa. Tunnusomaisena piirteenä ovat tic-oireet eli nykimisoireet. Oirekuvassa, kuten oireiden vaikeudessa, on yksilöllistä vaihtelua. Usein Touretten oireyhtymän samanaikaishäiriönä ilmenee tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriötä, sekä pakko- oireinen häiriö. Oireyhtymä jää usein tunnistamatta vaikka diagnostiset kriteerit ovat selkeät. (Suomen Tourette ja OCD-yhdistys 2024.)

Touretten oireyhtymään suunnitellaan ja toteutetaan hoito yksilöllisesti kokonaistilanteen mukaan. Samanaikaishäiriöiden tunnistaminen, sekä hoitaminen on tärkeää. Tic- oireet saattavat aiheuttaa toiminnallista tai sosiaalista haittaa ja tällöin lääkinällinen hoitaminen ja kognitiivinen terapia voivat olla keskeisiä tukitoimia. Botuliinihoitoa on myös käytetty tic- oireisiin. (Suomen Tourette ja OCD-yhdistys 2024.)

3.4 Oppimisvaikeudet

Oppimisvaikeudet ovat usein periytyviä, taustaltaan neurobiologisia. Varhaislapsuuden sairaudet, vammat ja onnettomuudet voivat myös vaikuttaa oppimisvaikeuksiin. Oppimisvaikeudet voivat tulla esille lukemisessa, kirjoittamisessa, matematiikassa, vieraiden kielten opiskelussa, digitaalisten välineiden käytössä, motorikassa, hahmottamisessa ja keskittymisessä. Erilaiset oppimisen tavat, tuen välineet ja vertaistuki auttavat selviytymään arjessa iästä riippumatta. (Erilaisten oppijoiden- liitto 2024a.)

Tyypillisiä oireita on lukemisen hitaus, vieraiden kielten oppimisen vaikeus ja tekstin tuottamisen työläisyys. Matematiikka on erittäin vaikeaa ja ääneen lukeminen on vastenmielistä. Kirjoitusvirheitä esiintyy tyypillisesti runsaasti ja kirjaimet ja numerot vaihtavat paikkaa tai sekoittuvat ja rivit hyppivät paperilla. Oikea ja vasen, sekä itä ja länsi sekoittuvat. Riimien hahmottaminen on hankalaa ja keskittyminen, sekä tarkkaavaisuus häiriintyvät helposti. Karttaa on kurja käyttää ja vaikeuksia esiintyy myös aikataulussa pysymisessä. Myös asioiden ulkoa opettelu on vaikeaa. (Erilaisten oppijoiden liitto 2024a.)

Oppimisvaikeuksista yleisimmät ovat lukivaikeus ja dyskalkunia. **Lukivaikeus** vaikuttaa luku-
sujuvuuteen, luetun ymmärtämiseen ja kirjoittamiseen. Lukivaikeutta aiheuttaa aivojen kehitysvaiheessa syntynyt kehityksellinen poikkeama aivojen toiminnassa. **Dyskalkunia eli matematiikan vaikeus** tarkoittaa haasteita peruslaskutaidoissa. Tämä ilmenee vaikeutena ymmärtää ja muodostaa lukujonoja, niiden välisiä suhteita ja suuruuskäsitteitä. (Erilaisten oppijoiden liitto 2024b.)

Oppimisvaikeuksista huolimatta pystyy oppimaan ja kannattaa käyttää hyödyksi eri aisteja. Aivot oppivat ajan saatossa hyödyntämään uusia hermoratoja oppimisessa ja oppijan vahvuuksia

hyödyntämällä, sekä apuvälineitä käyttämällä, voidaan oppimista helpottaa. Tärkein asia oppimisvaikeuksissa on sen hyväksyminen, jokainen oppii yksilöllisesti. Varhainen tunnistaminen ja tuen saanti on tärkeää oppimisvaikeuksissa. (Erilaisten oppijoiden liitto 2024a.)

Yksi työpaikalleni sijoittamisen peruste voi olla haasteet koulunkäynnissä, sillä sijaishuoltopaikan yhteydessä on kunnan sivistystoimen alaisuudessa toimiva kaksiluokkainen koulu, jossa opettajat ovat erityisopettajia. Valtaosalla työpaikalleni sijoitetuista nuorista on oppimisvaikeuksia. Oppilaalle voidaan tehdä erityisen tuen päätös ja oppiaineet voidaan yksilöllistää, jolloin koulunkäynti on vähemmän kuormittavaa ja opintojen on mahdollista edistyä.

3.5 Kielelliset kehityshäiriöt

Kehityksellisessä kielihäiriössä lapsen kielenkehityksessä on viivästyä tai se etenee muuhun kehitykseen nähden poikkeavasti. Kömpelyys, tarkkaavaisuuden häiriöt, sosiaalisten taitojen puute, toiminnanohjauksen ongelmat, sekä aistisäätelyn vaikeudet voivat liittyä kielellisiin kehityshäiriöihin. Kehityksellinen kielihäiriö on aiemmin tunnettu kielellisenä erityisvaikeutena, dysfasiana. Syy lapsen kielen kehittymiseen kuten ikätovereilla, on usein kehityksellinen kielihäiriö. Lapsen puheen ja kielen kehitys viivästyy tai etenee muuhun kehitykseen nähden poikkeavasti kehityksellisessä kielihäiriössä. Lapsi oppii sanoja hitaasti, sekä ensisanat tulevat myöhään, tai jo opitut sanat poistuvat käytöstä. Joskus lapsi saattaa olla lähes vuosia puhumaton ja ensisanojen tuleminen hidastuu. Sanojen yhdistäminen lauseeksi viivästyy sekä käsitteiden ja kieliopin oppiminen on hitaampaa. Lapsen puheen epäselvyys ja tästä johtuvat kommunikoinnin ongelmat ovat tyypillisiä kielenkehityshäiriölle. (Aivoliitto 2024.)

Vuorovaikutustilanteissa kehityksellinen kielihäiriö usein tulee selkeämmin esille ja asioiden kertominen tuottaa merkittäviä vaikeuksia lapselle. Kerronta on usein hyvin suppeaa ja lyhyttä tai sitten vuolasta ja runsasta ilman, että lapsi pystyy rakentamaan kokonaisuutta kertomaan. Sosiaalisten sääntöjen ymmärtäminen ja niiden omaksuminen on hankalaa sekä puheen ymmärtämisen vaikeus saattavat tehdä haastavia sosiaalisia tilanteita lapselle. (Aivoliitto 2024.)

Kielellisessä kehityshäiriössä ymmärtämisen vaikeudet ovat hyvin tavallisia eivätkä välttämättä näy arjessa, sillä tilanteet ja ympäristö ovat tuttuja lapselle ja ne sisältävät paljon sanattomia

vihjeitä. Usein ymmärtämisen vaikeudet ilmenevätkin vieraassa ympäristössä, jolloin lapsen tulee toimia pidempien ohjeiden ja monimutkaisempien käsitteiden varassa. (Aivoliitto 2024.)

Kehityksellisen kielihäiriön oirekuva muuttuu lapsen kasvaessa ja iän myötä. Puhe selkeytyy vähitellen sekä jokapäiväinen kielenhallinta kehittyy. Pitkät käsitteet, monimutkaisen kuultujen ja luettujen lauseiden ymmärtäminen saattaa silti edelleen tuottaa vaikeuksia. Omien ajatusten, havaintojen sekä omaksutun tiedon ilmaiseminen on työlästä niin suullisesti kuin kirjallisesti. (Aivoliitto 2024.)

Kehityksellisen kielihäiriön syynä on usein perimä eivätkä vanhemmat tai muut lähiympäristöstä voi aiheuttaa sitä, mutta oppimista ja kielellistä toimintakykyä heikosti tukeva lähiympäristö saattaa voimistaa haittoja. Oleellisesti kuitenkin voidaan vähentää haittoja toimintakulttuurin ja lapsen kielellistä oppimista ja toimintakykyä edistävällä toiminnalla. Yksi- ja kaksikielisillä lapsilla on samat riskitekijät, mutta erityisvaikeuden haittaa saattaa lisätä monikielisyys. Kaksi- ja monikielisille perheille nykyään suositellaan vanhempien puhuvan omaa äidinkieltään, jotta lapsi pystyy kuulemaan oikeanlaisen mallituksen ja se auttaa lasta erottamaan kielet toisistaan. (Aivoliitto 2024.)

4 SIJAISHUOLTO JA ARJENSTRUKTUURI

4.1 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Vanhemmat tai muut huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnista, ja viranomaisella on velvollisuus tukea tarvittaessa vanhempia kasvatustehtävässään. Tilanteen vaatiessa tulee lapsi ja perhe ohjata lastensuojelun piiriin. Lastensuojelulla turvataan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lastensuojelun tarvetta ehkäistään lasten ja nuorten hyvinvointia edistämällä, sekä ehkäisevällä lastensuojelulla puututaan riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä ja pahenemista. Ehkäisevää lastensuojelua ovat neuvola, päivähoito ja koulu. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024a.)

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa lastensuojelun lainsäädännöstä sekä yleisestä ohjauksesta. Lastensuojelupalveluiden järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet, palvelut voivat olla itse tuotettuja tai ostettuja palveluita. Hyvinvointialueen velvollisuutena on valvoa ostettujen palveluiden toimintaa. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024a.)

Lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki, joka turvaa lapsen oikeudet. Lastensuojelulaki 417/2007 on Suomen perustuslaissa säädetty ja Suomea sitovat Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n lasten oikeuksien sopimus. Näissä sopimuksissa velvoitetaan asettamaan lapsen etu ensisijaiseen harkintaan kaikessa viranomaistoiminnassa. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024a.)

Lastensuojelulain (417/2007) 1. luvun 3-3a§: en mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohdainen lastensuojelu, jota toteutetaan asiakassuunnitelman mukaisesti. Lapsi- ja perhekohdaista lastensuojelua ovat avohuollon tukitoimet kuten lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto. Sijais- ja jälkihuolto kuuluvat myös lastensuojeluun.

Lastensuojelua toteutettaessa on lapsen etu aina huomioitava. Lapsen edun huomioimisen lisäksi ovat lapsen hyvinvointi, turvallinen kehitys ja lapsen hoitamisesta vastaavien henkilöiden riittävä tuki ja ongelmien ennaltaehkäisy ja näihin puuttuminen. Ensisijaisesti avohuollon

tukitoimet ovat ensisijaisia. Jos lapsen etu ei toteudu ja kasvu ja kehitys vaarantuvat, on sijaishuolto järjestettävä viivytyksettä. Hienovarainen työskentely ja perheen jälleenyhdistämisen mahdollisuus tulisi huomioida aina lapsen edun mukaisesti.

Lastensuojelulain (417/2007) 10. luvun, 49–52§: Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen huostaanottoa väliaikaismääräyksen mukaista hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona. Sijoituksen paikkaa valitessa on huomioitava erityisesti huostaanoton perusteet ja lapsen tarpeet, sekä sisarussuhteet. Sijoituksen alkaessa lapsen terveydentila on selvitettävä. Lastensuojelulain (417/2007) 10. luvun 57–60§ laitoshoidon tarkoittavat lastenkodit, koulukodit ja muut yksiköt, jotka ovat rinnastettavissa lastensuojelulaitoksiin. Laitoshoidon rakennukseen tulee olla sijoitettuna enintään 24 lasta ja asuinyksikköön 7 lasta. Lapsilla tulee myös olla omat huoneet yksityisyyden suojaksi.

4.2 Lastensuojelun sijaishuoltoa ohjaava lainsäädäntö

Sijaishuoltopaikan henkilöstöllä on oltava riittävää koulutusta, kokemusta ja ammattitaitoa tehtävänsä, sillä sijoitetuilla lapsilla saattaa olla useita sijoituksia ja traumatisoivia kokemuksia takanaan. Tämän vuoksi henkilöstöltä vaaditaan hyvin laaja- alaista ammattitaitoa ja kykyä työskennellä tilanteissa, jotka voivat olla vaativia. Tarkempia linjauksia henkilöstön kelpoisuudelta tekee aluehallintavirasto. Yksityinen palveluntuottaja tarvitsee luvan perustaakseen lastensuojelulaitoksen tai oleellisen toiminnan muututtaessa. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2024d.)

Lastensuojelua määrittää lastensuojelulaki ja ammattihenkilöstölle on laissa myös omat sääöksensä. Lastensuojelulaki (417/2007) 60 § 1 momentti määrittää, että lastensuojelulaitosten henkilökunnalla tulee olla riittävä pätevyys, sekä huomioida henkilökunnan rakenteessa ja määrässä asiakaskunnan erityistarpeisiin nähden riittävä osaaminen. Ohjaajilta vaaditaan tehtävään sopiva koulutus, jonka määrittää laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä 3 § (817/2015). Lastensuojelulaki 60 § 2 momentti määrittää, että johtajalla tulee olla ammattikorkeakoulututkinto tehtävään soveltuvasti sekä alan tuntemus ja riittävä johtamistaito. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2024d.)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 1§ lain tarkoituksena on suojella alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ja heidän henkilökohtaisen turvallisuuden edistäminen. Laki säätää menettelyn, jolloin alaikäisten kanssa työskentelevien rikostautta selvitetään. 2§ (28.12.2012/926) sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontaisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisten kasvatusta, opetusta, hoitoa, muuta huolenpitoa tai alaikäisten kanssa muussa henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa olemista. Työnantajan tulee pyytää nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6§ 2 momentin mukainen ote rikosrekisteristä, silloin kun henkilö otetaan tai nimitetään työ- tai virkasuhteeseen mihin kuuluu 2§:ssä tarkoitettuja tehtäviä tai ensikerran henkilölle näitä tehtäviä annettaessa.

Järjestämislaki 612/2021 momentti 59§ määrittää hyvinvointialueen henkilöstön lakisääteisen täydennyskoulutuksen ja hyvinvointialueen tulee seurata sosiaali- ja terveydenhuollon yksityisen palveluntuottajan henkilöstön riittävää oman alan täydennyskoulutuksia. Henkilöstön täydennyskoulutuksissa on otettava huomioon peruskoulutuksen pituutta, työn vaativuutta ja tehtävien sisältöä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024d.)

Lastensuojelulaki 26 § 4 momentti ja 13 b§ rajaa tietyt tehtävät ja toimenpiteet sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tehtäväksi lastensuojelussa. Osassa edellytetään lisäksi sosiaalityöntekijän ammatinharjoittamisoikeutta ja lapsen asioista vastaavan työntekijän tulee olla sosiaalityöntekijä. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä (817/2015) säädetään sosiaalihuollon ammattien harjoittamisoikeuksien koulutuksia ja nimikesuojauksia, joilla pääsee Valviran ylläpitämään sosiaalihuollon ammattihenkilöstön keskusrekisteriin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024d.)

Lastensuojelulain pykälän 13 b§ (22.4.2016/297) lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijän tulee olla laissa 817/15 tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jolla saa olla enintään 30 lasta asiakkaana samaan aikaan.

4.3 Lastensuojelulain muutos ja eettiset ohjeet

Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelivat lastensuojelulain kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2022).

Aiempi lastensuojelulaki on vuodelta 2007, jonka jälkeen siihen on myös tehty muutoksia. Uudistus tapahtui kahdessa osassa. Ensimmäisessä vaiheessa selkeytettiin lastensuojelun visiota ja luotiin uudistuksen suuntaviiva, eri uudistusvaihtoehtojen vaikutusten ennakoarviointia, lainsäädännön oikeudellinen analysointi sekä tehtiin kansainvälistä vertailua. Samalla tehtiin uudistusvaihtoehtojen vaikutusten ennakoarviointia, lainsäädännön oikeudellista analyysiä sekä kansainvälistä vertailu. Lainsäädäntö astui voimaan vuodesta 2023. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2022.)

Lastensuojelun uudistuksen tarkoituksena on vähentää sijaishuollon osuutta avohuollon palveluiden laajentamisella, sillä lastensuojelu ja erityisesti sijaishuollon asiakasmäärät ja kustannukset ovat kasvaneet jatkuvasti sekä lastensuojelu paikkaa monesti muita palveluita ja se on inhimillisesti sekä taloudellisesti kestänyt (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2022).

Tavoitteena lastensuojelun kokonaisuudistukselle on turvata lasten oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja suojeluun. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pikkarainen kertoo, että lastensuojelu auttaa monia perheitä ja samalla puuttuu perheen yksityisyyteen, tämän vuoksi uudistuksen tavoitteena on kansalaisten ja erityisesti lasten oikeusturvan parantaminen sekä lastensuojelun ennakoitavuuden, avoimuuden ja vaikuttavuuden lisääminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2022.)

On eettisesti tärkeää, että lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki sekä perustuslaki. Lastensuojelulaki on lastensuojelun toimintaa säätelevä ja säännösten taustalla ovat arvot, jotka ovat yleisesti hyväksyttäviä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024b). Mielestäni tämä takaa lastensuojelussa työskenteleville ohjenuoran ja oikean tavan toimia. Viranomaisilla on erityinen vastuu lain noudattamisessa sekä yleisesti hyväksytyjen arvojen kunnioittamisessa. Julkisella vallalla on vastuullaan turvata asema ja oikeudet haavoittuvassa asemassa oleville (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024b.) Tämä velvoittaa viranomaiset toimimaan arvojen mukaisesti ja vastuullisesti.

Lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapsen oikeudet ja edut sekä turvata lapsen ja perheen tarvitsemia palveluita ja tukitoimia. Lastensuojelulaki helpottaa työskentelyä, sillä kaikella toiminnalla on sääntönsä ja arvojen noudattaminen kuuluu oleellisena osana lastensuojelun työskentelyyn. Lastensuojelulaki ei ole ainut laki, joka säätelee lastensuojelua. Suomen perustuslaki ja Suomea koskevat ihmisoikeussopimukset (YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus) vaikuttavat lastensuojelulain taustalla (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024b).

Perustuslaki ja ihmisoikeussopimus takaavat kaikille ihmisille kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet, joita lastensuojelun on huomioitava. (Suomen perustuslaki 6§) kertoo ihmisten olevan yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun syyn perusteella, sekä kaikki ihmiset ovat yhtä arvokkaita riippumatta heidän taustastaan, identiteetistään tai mitä valintoja henkilö tekee elämäänsä liittyen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024b.)

(Suomen perustuslaki 6§) kertoo, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä sekä heidän tulee voida vaikuttaa heitä koskeviin asioihin kehitystä vastaavalla tasolla. Lapsella on myös oikeus tulla kunnioitetuksi yksilönä ihmisarvoisella kunnioituksella. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024b.)

4.4 Neurologiset häiriöt sijoitetuilla lapsilla

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Turun yliopiston tutkimuksesta käy ilmi, että yli puolet kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista ovat saaneet psykiatrisen tai neurokehityksellisen häiriö diagnosoitua lapsuusaikana. Heistä koostuu suuri osa lasten- ja nuorisopsykiatrisen potilaista, joilla on vakavampia mielenterveysongelmia sekä itsetuhoista käyttäytymistä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Monitieteinen tutkijaryhmä Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksesta sekä Turun yliopistosta selvittivät kaikkien Suomessa vuonna 1997 syntyneiden lasten erikoissairaanhoidon palveluiden käyttöä ja lastensuojelun kodin ulkopuolisia sijoituksia. 62 prosentilla kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista oli ennen 18 vuoden ikää erikoissairaanhoidossa diagnosoitu psykiatrisen tai neurokehityksellinen häiriö. Muilla vastaava luku oli kahdeksantoista prosenttia. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Masennus- ja ahdistuneisuus-, käytös- ja uhmakkuus- sekä neurokehitykselliset häiriöt olivat sijoitetuilla lapsilla eniten diagnosoituja. Näiden tulosten perusteella korostuu se, että lastensuojelun työntekijät tarvitsevat vankkaa ymmärrystä lasten ja nuorten mielenterveyttä tukevista jokapäiväisestä elämästä. Tämän vahvistaa myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoistutkija Antti Kääriälä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Kahdeksantoista prosenttia mielenterveysdiagnoosin saaneista lapsista oli sijoitettuna kodin ulkopuolella ja vastaavasti vain kolme prosenttia lapsista ja nuorista, joilla ei ollut psykiatrisen palveluiden käyttöä, olivat sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Kodin ulkopuoliset sijoitukset olivat erityisen yleisiä nuorilla, joilla oli diagnosoitu käytös- tai uhmakkuushäiriö tai jotka olivat tahallisen itsensä satuttamisen vuoksi olleet sairaalahoidossa. Yli puolet heistä olivat olleet sijoitettuna kodin ulkopuolelle lapsuuden tai nuoruuden aikana. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.) Tämä on huomattavissa työssäni, sillä työpaikalleni sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on diagnosoitu muun muassa käytös- ja uhmakkuushäiriöitä ja heillä on itsetuhoista

käytöstä. Kuntaliiton erityisasiantuntija Aila Puustinen-Korhonen tuo esille, että huostaanottoihin ja sijoituksiin päädytään siksi, että lapsille ei ole saatavissa mielenterveyteen ja oppimisvaikeuksiin liittyviä palveluita (Kumpula, 2022).

Turun yliopiston apulaisprofessori David Gyllenberg, joka osallistui tutkimuksen tekoon, kertoo psykiatrian ja lastensuojelun onnistuneen yhteistyön suuresta merkityksestä vaikeasti oireilevien nuorten hoidossa. Saumaton yhteistyö tuo tehokasta tukea monipuolisesti oireileville nuorille. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Oulun yliopiston tutkimuksessa tulee esille, että neurokehitykselliset häiriöt ovat yleisiä kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla. Myös perheen köyhyys on yhteyksissä sijoituksiin. Joka viides neurokehityksen häiriön omaava lapsi päätyy sijoitettavaksi kodin ulkopuolelle. Tutkimuksen mukaan ADHD-diagnoosin saaneet lapset ovat kodin ulkopuolelle sijoitettujen joukossa yliedustettuina. Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin Suomen kansallisten syntymäkortin 1997 aineistoja lähes 59 000 lapsesta, joista lähes joka kymmenes oli saanut neurokehityksellisen häiriön diagnoosin ennen täysi-ikäisyyttään. Tutkimuksessa selvisi myös, että lähes joka viides (18 prosenttia) neurokehityksellisen häiriön kanssa kamppaileva lapsi oli ollut kodin ulkopuolelle sijoitettuna. ADHD oli sijoitetuilla kaksi kertaa yleisempää ei- sijoitettuihin verrattuna. Tyypillistä oli, että neurokehityksellisen häiriön lisäksi kodin ulkopuolelle sijoitetuilla oli myös muita psykiatrisia diagnooseja, kuten käytös-, päihde-, masennus- tai ahdistuneisuushäiriöitä. (Oulun yliopisto 2024.)

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös neurokehityksellisen häiriön diagnoosin saaneiden lasten perhetilanteeseen liittyvien tekijöiden yhteyttä sijoituksiin. Keskeisenä oli perheen toimeentuloasiakkuus. Lasten vanhemmillä oli myös psykiatrisia häiriöitä muita useammin. Väitöskirjatutkija, ylilääkäri Sanni Penttilä korostaa, että ADHD:n ja muiden kehityksellisten häiriöiden diagnosoinnissa ja hoidossa tulisi kiinnittää huomiota koko perheen tilanteeseen ja haasteisiin. Näitä voivat olla esimerkiksi mielenterveysongelmat tai perheen köyhyys. Perheiden tilannetta tulisi säännöllisesti tarkastaa lasten terveydenhuoltopalveluissa ja lapsen terveydenhoidon lisäksi tulisi järjestää koko perheelle tukevia palveluita tarvittaessa. (Oulun yliopisto 2024.)

Tämä tutkimus antaa tietoa päätöksentekijöille ja terveydenhuollon ammattilaisille, sillä heidän tulisi tehdä yhteistyötä perheiden kanssa, sekä etsiä keinoja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kanssa. Oikein ajoitetut sekä riittävät tukitoimet parantavat nuorten elämänlaatua ja tulevaisuuden näkymää, eivätkä vain estä sijoitusta kodin ulkopuolelle. (Oulun yliopisto 2024.)

4.5 Arjen struktuurin merkitys lapsille ja nuorille

Struktuuri luo turvaa kaikille lapsille ja nuorille, varsinkin neuropsykiatrisesti oirehtiville. Strukturointi tarkoittaa ympäristön, ajan ja toiminnan jäsentämistä siten, että on edellytykset toimia mahdollisimman itsenäisesti. Visuaaliset järjestykset auttavat päivän tilanteiden ennakkointiin ja fyysisen ympäristön selkeytys on tärkeää. Strukturointia käytetään näönvaraisin keinoin, sillä näönvarainen havaitseminen ja tiedonkäsittely ovat vahvempia, kuin kuulonvaraisin keinoin toteutettu. Strukturointia lisätään tai vähennetään tarvittaessa. Uudet tilanteet usein tarvitsevat struktuurin lisäämistä. Struktuuri toteutetaan esineiden, kuvien, piirtämisen, kirjoitetun tekstin tai teknologian avulla, sekä näitä yhdistämällä yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Strukturointi ja sen merkitys autismikirjon henkilöille: Käypä hoito -suositus, 2023).

Struktuurien ja ohjeiden avulla on mahdollista oppia selviytymään itsenäisemmin arjessa, sekä suunnittelemaan omaa toimintaa mahdollisimman mieluisaksi. Sijaishuollon ohjaajan on hyvä kiinnittää huomiota annettuihin ohjeisiin, sillä liian useat, liian nopeat ja epäloogiset ohjeet katoavat helposti nuoren mielestä. Selkeä ajan, paikan ja toiminnan järjestäminen tukee lapsen oppimista kuten strukturoitu ja jäsennelty ympäristö, sekä ohjaus. (Autismiliitto 2024b.) Tämä on sellaista arjen struktuuria, jota opinnäytetyölläni haluan kehittää toimintayksikössä.

Fyysinen toimintaympäristö ja tilojen jäsentäminen vaatii näönvaraisia vihjeitä, selkeän huonekalujärjestyksen ja häiritseviä ärsykejä karsimisen pois. Kuvitukset tavaroiden ja esineiden paikoista kaapeissa tai laatikoissa helpottavat toimintaympäristön hahmottamista. Tapahumat ja siirtymät on hyvä ennakoida sanallisen ohjauksen lisäksi näönvaraisesti. Päiväjärjestys toteutetaan esineillä, kuvilla tai kirjoittamalla yksilöllisesti ja se kattaa joko osan päivää, koko päivän tai viikon struktuurin. Päiväjärjestyksen käyttö tapahtuu tuetusti ja tarkoituksena

on saavuttaa henkilön omatoimisuus tulevaisuudessa. (Strukturointi ja sen merkitys autismikirjon henkilöille: Käypä hoito -suositus, 2023.)

Struktuurin pyrkimyksenä on, että henkilö pystyy ymmärtämään mitä hänen tulee tehdä, kuinka kauan toiminto kestää, miten voi seurata etenemistään, milloin on valmis ja mitä tapahtuu seuraavaksi. Tiimalasi, Time Timer- kello tai muu vastaava ajan kulumisen visuaalisuus on struktuuria, kuten näönvaraiset ohjeetkin arjen askareissa. (Strukturointi ja sen merkitys autismikirjon henkilöille: Käypä hoito -suositus, 2023.)

Struktuurin tavoite on lisätä henkilön itsenäistä toimintakykyä, sekä ajan kulumisen seuraamista itsenäisesti. Struktuurin hyödyt ovat ennakkointia seuraamalla stressin-, pelokkuuden- ja turvallisuuden tunteen väheneminen, joka vähentää myös levottomuutta tai haastavaa käytöstä. Tällöin henkilö kokee olonsa turvallisemmaksi ja siirtymätilanteet helpottuvat sekä mahdollisesti haastava käytös vähenee. (Strukturointi ja sen merkitys autismikirjon henkilöille: Käypä hoito -suositus, 2023.) Olen työssäni huomannut, miten tärkeiksi päivästä toiseen toistuvat rutiinit ja arjen rakenteet muodostuvat lapsille ja nuorille sekä tuovat turvallisuuden tunnetta.

Toiminnanohjaus tarkoittaa kognitiivisia toimintoja ja taitoja. Lapsi oppii säätelemään toimintaansa vaatimusten ja odotusten mukaisesti ja se on taitoa toimia jäsennellysti, suunnitellusti ja päämäärätietoisesti asetettua tavoitetta kohti. Toiminnanohjauksen vaikeudet näkyvät siten, että lapsella saattaa olla vaikeuksia hahmottaa toiminnan kesto ja asioiden järjestykset. Nämä koskevat monia arjen tilanteita ja joskus taidot joutuu opettelemaan uudessa toimintaympäristössä uudestaan ja jopa vuorokauden mukaan. Haasteet toiminnan ohjauksessa liittyvät toiminnan aloittamiseen, loppuun saattamiseen ja toimintoihin tai tapoihin juuttumiseen. (Autismiliitto 2024b.) Usealla sijoitetulla lapsella ja nuorella on haasteita oman toiminnan ohjauksessa, kuten toiminnan aloittamisessa ja lopettamisessa. Sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla saattaa esiintyä myös tapoihin juuttumista, josta ylipääsemiseen tarvitaan usein sijaishuollon ohjaajan tukea. Joskus sijoitus itsessään vaikeuttaa nuoren arkea, jolloin lapsi tai nuori joutuu opettelemaan uuden toimintatavan sijaishuoltopaikassa tai kotiutuessaan kotiinsa sijoituksen jälkeen.

Toiminnan ohjaukseen vaikuttavat myös monet ympäristötekijät ja toiminnanohjaus saattaa huomattavasti heikentyä aistikuormituksesta. Sijaishuollon ohjaajan vastuulla on järjestää sellainen ympäristö ja oma toiminta, jotta lapsi pystyy toimimaan ympäristössä mahdollisimman vähillä kuormituksilla oppiakseen ja voidakseen olla mukana toiminnassa. Kuormitus ei välttämättä näy lapsen käytöksessä välittömästi valojen, äänten tai muiden aisteja kuormittavien asioiden seurauksena, vaan kuormitus saattaa kertyä pikkuhiljaa ja reaktio tapahtuu paljon myöhemmin. (Autismiliitto 2024b.) Haluan tuoda esille, että tarkkailu, havainnointi ja ennakointi kuuluvat ohjaajan ydintehtäviin ja se vaatii lapsen ja nuoren tuntemista, sekä kykyä pyrkiä ennakoimaan tilanteita. On tärkeää, että sijaishuollon ohjaaja pyrkii havainnoimaan nuoren kuormitusta ja mahdollistaa nuorelle sellainen ympäristö, jossa hän kykenee toimimaan, jotta välttyttäisiin lapsen tai nuoren ylikuormittumiselta.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Opinnäytetyön lähtökohta

Työskennellessäni lastensuojelun erityisyksikössä, jossa lapset ja nuoret oireilevat pääsääntöisesti neuropsykiatrisesti, jäin miettimään miten nuoria voisi tukea paremmin arjen struktuuriin kiinnittymisessä. Nuorilla on haasteita päivittäisen arjen struktuurien kanssa ja motivaatio monesti kadoksissa.

Päätin haastatella sijaishuollon ohjaajia selvittääkseni, onko heillä jotain toiveita, keinoja tai tarpeita neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten arjen struktuurin tukemisen helpottamiseksi, sekä millaisia havaintoja he olivat tehneet asiaan liittyen. Minua kiinnosti, miten yksikössä yksittäiset työntekijät kohtaavat neuropsykiatrisesti oireilevan nuoren. Halusin tietää, onko sijaishuollon ohjaajilla käytössään materiaalia ohjauksen tueksi ja millaista materiaalia.

Päätin suorittaa haastattelut teemahaastatteluina, jotta pystyn käymään tarvittaessa vapaata keskustelua, mutta minulla on kuitenkin selkeä haastattelurunko, josta lähteä kaikkien haastateltavien kohdalla liikkeelle. Tällöin minulla olisi myös mahdollista esittää tarvittaessa lisäkysymyksiä. Myös sijaishuollon ohjaajilla on mahdollisuus halutessaan tuoda esille jotain sellaista, minkä kokee oleelliseksi. Haastattelun avulla pyrin saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini, jotka ovat;

1. Onko ohjaajilla riittävästi materiaalia työskentelyyn nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita?
2. Millaista materiaalia ohjaajat tarvitsevat työskentelyyn nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita?

5.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisessä tutkimuksessa käytetään empiirisiä aineistoja, kuten tekstit, keskustelut, haastattelut, havainnointipäiväkirjat, kuvat tai tilat, jossa jotakin toimintaa tapahtuu. (Tampereen yliopisto 2024.) Tässä kontekstissa käytin haastattelua, joka tapahtuu sijaishuoltoyksikössä.

Laadullisessa tutkimuksessa ei mitään voi ottaa annettuna, vaikka arkijärjellä tietäisimme jonkin käytännön itsestään selväksi, niin joudumme etäännyttämään itsemme tuosta tutkimuksesta (Tampereen yliopisto 2024). Tämä tuo luotettavuutta ja laatua tutkimukseen ja nyt opinnäytesyötä tehdessäni etäännytin itseni aiheesta ja pyrin tarkkailemaan tilannetta ulkopuolisin silmin.

Pidin haastatteluiden kontekstit kokonaisina. Laadullisen tutkimuksen aineistoja ei irroteta kontekstistaan, vaan tulkitaan osaksi kontekstia (Juhila 2024a). Laadullisessa tutkimuksessa ihmisten toimintaa tutkitaan, siellä missä se normaalielämässä tapahtuu ja tässä kontekstissa tulkitsin sijaishuollon ohjaajien vastauksia työpaikalle, jossa arjen struktuurin merkitystä tarkastellaan arkityössä, jossa he kohtaavat neuropsykiatrisesti oireilevia nuoria.

Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa ei voida poistaa haastattelijan merkitystä aineiston muotoutumiseen. (Juhila 2024a) Tällöin siis haastattelijalla on merkitystä, miten aineisto muovautuu ja onkin oltava tarkkana, että tuo oikeat asiat esille. Opinnäytesyötä tehdessäni pyrin kaikin tavoin tuottamaan haastattelut ja niiden analyysit laadullisesti, sekä niistä ilmenneitä asioita ja ongelmakohtia käsittelemään, kuten ne minulle tuotettiin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat asiat eivät ole helposti ja suoraviivaisesti esitettävissä tai analysoitavissa, sekä asiat kietoutuvat ja liittyvät moninaisin tavoin toisiinsa, ja ihmisten antamat merkitykset ovat ristiriitaisia ja monimutkaisia (Juhila 2024a).

Laadullinen tutkimus on usein aineistovetoista, jota kutsutaan induktiivisuudeksi. Tutkimuksen empiirisestä aineistosta lähdetään liikkeelle ja tulokset nousevat esille aineistosta vasta tämän jälkeen ja niitä voidaan verrata aikaisempiin teorioihin tai tutkimustuloksiin. (Juhila 2024a.) Tässä kontekstissa tulokset nousivat esille, mutta en käyttänyt vertailu materiaalia. Aineisto ei itse puhu mitään vaan tutkija puhuttaa sitä jostain näkökulmasta. Tämän vuoksi on parempi kuvata tutkimista analyysivetoiseksi, sillä se viestittää empiirisen aineiston tutkimuksessa keskeistä roolia, mutta tukeudutaan sitä analysoitaessa johonkin paradigmaan, menetelmään tai teoriaan. (Juhila 2024a).

5.3 Puolistrukturoitu haastattelu

Haastattelin Etelä-Suomessa sijaitsevan lastensuojelun erityisyksikön sijaishuollon vakituisessa tai pidemmässä määräaikaisessa työsuhteessa työskenteleviä ohjaajia puolistrukturoidulla teemahaastattelulla (Liite 1), Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia kansio sijaishuollon ohjaajille aineistonkeruuvaiheessa mahdollisesti esille nousevien tarpeiden perusteella.

Valitsin haastattelumuodoista puolistrukturoidun haastattelun. Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään lähes samanlaiset kysymykset samassa järjestyksessä (Saarinen, Kauppinen & Puusniekka, 2024). Puolistrukturoitu haastattelu sopii, jos haastattelija on päättänyt saada tietoa tietyistä asioista eikä haastateltavalle ole tarpeellista haastattelutilanteessa antaa vapauksia (Saarinen & Kauppinen & Puusniekka, 2024). Selkeä haastattelurunko ja valmiiksi valitut kysymykset helpottivat minua kysymään kaikilta tasapuolisesti samanlaisia kysymyksiä, mutta myös antamaan haastateltaville mahdollisuuden tuoda esille jotain sellaista, mitä en huomannut kysyä ja jonka haastateltava kokee tärkeäksi tuoda esille.

Tein 4 kysymystä (Liite 1), joissa lisäkysymyksiä vastauksista riippuen. Viimeisimpänä esitin kaikille saman lisäkysymyksen. Kysymykset olivat kaikille samat ja tein täsmentäviä kysymyksiä aiheeseen liittyen. Haastattelut suoritin maaliskuussa vakituisille työntekijöille sekä pidempiaikaisessa määräaikaisessa työsuhteessa oleville. Haastatteluita kertyi täydet 17 kappaletta. Onnekseni kaikki ohjaajat vastasivat sekä tavoitin osan työntekijöistä heidän lomiltaan, jotta pystyin ottamaan heidät myös huomioon aineiston keruussa.

5.4 Analyysimenetelmät

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli valmistaa sijaishuollon ohjaajille aineiston analyysin perusteella esiin nousseiden teemojen ja tarpeiden mukaisesti laadittu materiaalikansio neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten arjen struktuurin tukemiseksi. Tutkimusaineistoni koostui sijaishuollon yksikön ohjaajien haastatteluista. Haastattelin jokaista työntekijää henkilökohtaisesti ja äänitin haastattelut. Tämän jälkeen litteroin haastattelujen äänimateriaalit. Litteroitua aineistoa syntyi yhteensä 35 sivua. Aineiston analysointi tapahtui käymällä haastattelut useaan kertaan läpi ja aloin tekemään väri merkintöjä toistuvien teemojen pohjalta. Vein vastaukset eril-

liselle Word tiedostolle värikoodattuna. Laadullinen sisällön analyysi ja teemoittelu ovat analyysitapoja, joissa keskitytään siihen, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto välittää tietoa ja mitä haastateltavat puhuvat (Vuori 2024).

Aineiston analysoinnin aloitin käymällä haastatteluja useaan kertaan läpi. Ensivaikutelma aineistosta, ja siitä toistuvista teemoista muodostui jo aineiston keräämisvaiheessa. Kaikki samanlaiset tai samankaltaiset vastaukset jäsentelin teemoiksi, joista nostin esiin tutkimusongelman kannalta tärkeät teemat.

5.5 Teemoittelu ja tyypittely

Laadullisen tutkimuksen yksi analyysimenetelmä on teemoittelu, tällöin aineistosta nostetaan tutkimustehtävän keskeisiä kokonaisuuksia ja usein esiintyviä tyypillisiä piirteitä (Juhila 2024b). Analyysimenetelminä käytin tyypittelyä ja teemoittelua. Jaottelin kaikki vastaukset kysymysten mukaan värikoodein. Teemat nousivat haastatteluiden perusteella. Tarkoituksena oli tuoda esille asioita, jotka toistuvat haastatteluvastauksissa. Teemoittelun myötä jäsentelin kaikki samanlaiset tai samankaltaiset vastaukset ja niistä nostin esiin tutkimusongelman kannalta tärkeät teemat.

Teemoittelulla paikallistetaan aineistosta tutkimusongelmalle olennaiset aiheet ja teemat (Juhila 2024b), jotka löysin aineistosta teemoittelun avulla. Teemojen käsittelyn yhteydessä tutkimusraporteissa esitetään katkelmia aineistosta, joiden avulla havainnollistetaan teemoittelua sekä tarjotaan lukijalle jälkiä teemoittelun pohjaamisesta (Juhila 2024b). Opinnäytetyöhöni otin muutamia tärkeitä katkelmia, jotta tämä havainnollistaa teemoittelun ja tuo lukijalle esiin aineiston autenttisuuden.

Teemat syntyvät analyysien tuloksena eivätkä ne ole tutkijalla ennestään mielessään olleita, sillä ne ovat haastatteluissa toistuvasti esiin nousseita asioita (Juhila 2024b). Tämän huomasin, että kysymykseni nostivat monenlaisia vastauksia ilman, että ne tulivat mieleeni tai olisin osannut ennakoita niitä.

Tyypittelyllä analysoidaan erilaisia ilmiöitä aineistosta ja niitä luokitellaan yhteisten piirteiden tai ominaisuuksien perusteella informatiivisiksi typeiksi. Tunnusomaisten piirteiden ja ominaisuuksien pohjalta rakentuu kokonaisuus. Tämä tyypittely tiivistää ja havainnollistaa ilmiöitä, jotka nousevat aineistossa esille. (Günther & Hasanen, 2023)

Tarkoituksena olisi, että tyypit olisivat tunnistettavissa aineistossa eikä vain tutkijan konstruktioita (Günther & Hasanen, 2023). Pyrin tässä olemaan hyvin tarkka ja nostamaan esille niitä asioita, jotka aineistosta nousivat ja toin myös yksittäisiä vastauksia esille tämän todentamisessa.

6 ANALYYSI

Analyyseja tehdessäni käytin tyypittelyä ja teemoittelua. Huomasin toistuvat aiheet ja asiat jo haastatteluita tehdessäni. Nämä ovat teemoja opinnäytetyössäni. Jokainen sijaishuollon ohjaaja toimi haastateltavana sekä vastasi kaikkiin kysymyksiin. Tämä tarkoittaa, että haastatteluihin tuli 17 vastausta jokaiseen kysymykseen. Äänitin haastattelut, jonka jälkeen litteroin haastattelut. Kävin aineistoa useasti läpi ja jaoin haastatteluvastaukset värikoodein uuteen Word-tiedostoon. Värikoodien avulla minulle nousi teemat esille, joita pystyin nostamaan esille. On otettava huomioon, että haastateltava saattoi tuoda vastuksissaan useampiakin teemoja esille.

6.1 Arjen struktuurin materiaali

Arjen struktuurin materiaalit kiinnostivat minua haastattelijana. Vastauksia tuli monipuolisesti ja teemat koostuivat selkeästi kolmesta pääteemasta. Teemat olivat sijaishuollon ohjaajan kokevan hänellä olevan tarpeeksi materiaalia, ei ole tarpeeksi materiaalia ja kolmantena teemana tietää, mistä materiaalia saa. Enemmistö haastateltavista (8) vastasi, että he tietävät mistä materiaalia saa. Haastateltavista (5) vastasi, että töissä on tarpeeksi materiaalia ja (4) haastateltavista vastasivat, että töissä ei ole tarpeeksi materiaalia.

H6: “Mun mielestä ei. Tai sanotaan näin, että meillä on materiaalia, sitä on siellä ja tuolla ja täällä, sitä on vähän jokapuolella ja pitää ensin nähdä se vaiva, että sä löydät sen.”

H13: “No niitä löytää, niitä ei valmiina ole heti käytettävissä, mutta kun tietää mistä hakee tai itse tekee. Mutta olisihan se parempi, että ne olisi valmiina ja tarvitsisi aina käyttää sitten siihen sitä aikaa.”

Tämä vastaa myös ensimmäinen tutkimuskysymykseni, onko ohjaajilla riittävästi materiaalia työskentelyyn nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita? Tähän sain kahdeksan vastausta, että heillä on tarpeeksi materiaalia ja jos ei ole niin tietävät mistä sitä hakea. Osalla kuitenkin on tarve materiaalille.

Lisäkysymyksenä esitin kaikille, että minkälaista materiaalia ohjaajat käyttävät. Tähän teemaan vastukset olivat, että ei ole materiaalia käytössä vaan työskentely perustuu muuhun toimintaan, netistä saatuun materiaaliin, menetelmätyöhön, apuvälineisiin sekä koulutukseen ja kirjallisuuden lukemiseen.

H3: “No mitä nyt itse noitten nuorten kanssa on tehnyt, sarjakuvia joskus piirtänyt ja sukupuita tehnyt vanhempien ja nuorten kanssa. Tietysti erilaisia päiväohjelmia, kotilomasääntöjä ja siten ketjuanalyysi on kanssa semmoinen mitä on käyttänyt. Time Timereita meillä on ollut täällä käytössä myös.”

H11: “No mä oon käyttänyt ihan pelkästään niin, kun nuorelle omaa päiväohjelmaa ja sitten on käyty myös itsenäistymisohjelmaa näille seitsemäntoistavuotiailla. Ja sitten on ollut täällä käytössä nää tämmöiset siivouslistat, että miten huone siivotaan ja tämmöinen tarkempi versio on sitten itsenäistymisohjelmassa. Muun muassa, mut sitten niin kun mitä voisi käyttää enemmän, niin on verkostokartta.”

6.2 Millaiselle materiaalille tarvetta

Toinen tutkimuskysymykseni on millaista materiaalia ohjaajat tarvitsevat työskentelyyn nuorten kanssa, joilla on neuropsykiatrisia haasteita?

Haastatteluiden runsauden perusteella jaoin vastaukset neljään pääteemaan. Valtaosa haastateltavista (11) koki materiaalille ja menetelmille tarvetta. Muutama haastateltava (2) koki tarvitsevänsä apuvälineitä ja (2) haastateltavalle ei ollut tarvetta millekään. Tarve lisäkoulutukselle nousi esille (2) haastateltavalla.

H12: “Vähän semmoista niinku toiminnanohjaukseen jotain semmoista teoreettista pohjaa ja sitten semmoista niinku joku tämmöinen, että missä olisi niitä tehtäviä sitten ja jotain semmoista. Jos et jotain valmiita pohjia, että sitten niitä voisi ihan nuoren kanssa käsinkin täyttää, että siinä sitten tulisi se keskusteluyhteys ehkä nuoren kanssa.”

Muutama yksittäinen vastaus tuli aiheesta, että ei tarvitse työhön mitään erityistä menetelmä-materiaalia, vaan työ tapahtuu ilman materiaaleja ja internetistä löytyy tarvittava.

Kokemusasiantuntijan tarpeesta nuorille nousi yksittäinen vastaus esille.

H8: “Tulisi tämmöinen kokemusasiantuntija juttelemaan. Nuori aikuinen tulisi kertomaan siitä omasta elämänpolusta ja niistä vaikeuksista, jotka on tullut tämmöisten nepsy piirteiden takia. Mutta, kuitenkin on sitten ehkä pärjännyt elämässä ja esimerkiksi semmoinen ei liene kovin harvinaista, että nepsy ihmiset hoitavat päihteillä ja yrittää siten loiventaa näitä jatkuvia törmäyksiä ihmissuhteissa ja opiskeluissa ja työelämässä niin. Voisin kuvitella, että sillä voisi olla

enemmän merkitystä, kuin meillä ohjaajilla. Meidän neuvot ja tuki ja tämmöinen. Niin ihminen, joka tietää mistä puhutaan ja on käynyt sitä samaa asiaa läpi.”

Haastattelijan roolissa oli ilo huomata, miten jopa yksittäiset vastaukset toivat ammattitaitoa ja monipuolisuutta työtiimiin.

6.3 Neuropsykiatrisesti oirehtivien nuorten näkyvyys sijaishuollossa

Jo haastattelua tehdessäni huomasin, että tähän kysymykseen tuli hyvin samantyyllisiä vastauksia, johtuen työnkuvasta ja asiakassuuntauksesta toimintayksikössämme. Haastatteluissa neuropsykiatrisesti oirehtivia nuoria kuvailtiin samankaltaisesti ja esille nousivat teemoittain oman toiminnanohjauksen puute, tunteiden säätelytaidot, keskittymisvaikeudet, oppimisvaikeudet ja aistiyliherkkyydet. Nämä jäsentelin teemoiksi. Tässä kysymyksessä erityisesti haastateltava saattoi vastata useampaa teemaa.

H1: “No muun muassa semmoisena impulsiivisuutena ja keskittymisvaikeuksina, vaikeuksina siirtyä tilanteesta toiseen ja ehkä joskus vaikeuksina osoittaa jotain tunteita ja taitoja. Niin nää rutiinit on tosi tärkeitä näille nuorille ja semmoinen kärsimättömyys ja voimakas reagointi erilaisiin asioihin on tyypillistä, niin ja jumittaminen.”

H13: “Oman toiminnan vaikeuksina, aistiyliherkkyyksinä, keskittymisvaikeuksia ja struktuurin puutteena, impulsiivisuutena.”

Oman toiminnan ohjauksen puute nousi lähes kaikilla (14) vastaajilla esille. Puolet haastateltavista toivat esille vastauksissaan, että neuropsykiatriset oireet näkyvät muun muassa keskittymisvaikeuksina (8), tunnetaitojen ja sosiaalisten tilanteiden haasteina (8). Impulsiivisuuden mainitsi hieman alle puolet haastateltavista erikseen, sisällytin sen tunnetaitoihin. Hieman alle neljäsosa (4) haastateltavista toi oppimisvaikeudet ja aistiyliherkkyydet esille neuropsykiatrisesti oireilevilla nuorilla.

Tarkentavana kysymyksenä halusin tietää, mitä ohjaukselta vaaditaan neuropsykiatrisesti oireilevien nuoren kohdalla. Tarkentavaan kysymykseen ohjaamisen tarpeiksi nousivat pääteemoina ennakointi, ymmärrys ja kärsivällisyys, sosiaaliset taidot, työryhmä ja tiimityö, asioiden pilkkomista ymmärrettävään muotoon, johdonmukaisuus, koulutus ja taito.

Yli puolet (10) haastateltavista nostivat esille, että neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten ohjaukselta vaaditaan ennakointia. Noin puolet (7) haastateltavista vastasivat, että ohjaamiselta vaaditaan ymmärrystä ja kärsivällisyyttä, sosiaalisia taitoja (5), työryhmää ja tiimiä (5) sekä asioiden pilkkomista pienempiin kokonaisuuksiin (5). Neljäsosa vastauksista (4) koostui johdonmukaisuudesta. Muutama (2) vastasi, että ohjaamiselta vaaditaan myös koulutusta ja taitoa.

H1: “No se vaatii semmoista, että ympäristö on ennakoitava ja oikeastaan tarkoittaa sitä, että kaikki toimisi niin kun mahdollisimman samalla tavalla, kaikki aikuiset. Ja sitten monet asiat joutuu, pilkkomaan ja käyttää vaikka päiväohjelmaa sen päivän hahmottamisen helpottamiseksi.”

Yksittäinen vastaus perhetyön ja verkostoinnin merkityksestä ohjaamiselle nousi esille tässä osiossa.

H8: "Ja sitten ohjaajan täytyy itse ymmärtää, että hän ei ratkaise yksinään näitä asioita, nuoren pulmia. Yhteistyö perheen kanssa on kauhean tärkeä ja sitten useimmilla näillä nuorilla on eri syistä niin jonkinlainen hoitokontakti, tehdään yhteistyötä, vaikka nuorisopsykiatrian, toimintaterapeuttien ja tämmöisten ihmisten kanssa. Niinku porukalla ollaan tuki siinä. “

Työyhteisön huomaavuus neuropsykiatrisesti oirehtivia nuoria kohtaan tulee tämän kysymyksen tiimoilta hyvin esille. Sijaishuollon ohjaajat tuovat esille, että nuori tarvitsee ennakointia, ymmärrystä ja kärsivällisyyttä, sosiaalisten taitojen huomioimista, asioiden pilkkomista ymmärrettävään muotoon, johdonmukaisuuteen sekä työryhmän ja tiimityön merkitystä. Koulutus ja taito tulevat myös esille haastatteluista. Moni sijaishuollon ohjaajista on käynyt neuropsykiatrisen valmennus koulutuksen ja lisäkoulutuksia neuropsykiatriset häiriöihin liittyen.

6.4 Arjen struktuurin toiveet ja haasteet

Tässä kysymyksessä nousi esille sijaishuollon ohjaajien toiveita tai haasteita neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten arjen struktuuriin liittyen. Vastauksia tuli monelta näkökannalta sekä haasteet ja toiveet olivat hyvin vaihtelevia. Vastauksia tuli niin monipuolisesti, että sieltä löytyi sellaista, jota en ollut itse ajatellutkaan. Tässä kontekstissa tulee hyvin esille, että haastattelija ei etukäteen voi tietää tai olettaa mitä haastattelu tuo esille.

Esille nousseita aiheita olivat teemoiltaan työryhmässä johdonmukaisuuden tärkeys, henkilökunnan riittävyys ja resurssointi sekä verkosto- ja perhetyö. Reilusti yli puolet haastateltavista

(12) nostivat esille, että johdonmukaisuus ja yhteinen linja on hyvin tärkeää toimiessaan erityisyksikössä. Yli puolet (9) ottivat kantaa henkilökunnan riittävyyteen ja resurssointiin sekä (3) haastateltavaa toivat esille verkostoinnin ja perhetyöhön merkityksen.

H3: “No sitä tietysti toivon, että kaikki ohjaajat toimisi mahdollisimman johdonmukaisesti. Ja sitten sillä tavalla nuorten kanssa. Toiveena just semmoista, että ennakoitaisiin ehkä vähän enemmän ja että nuoret tietäisi viikko ohjelmansa, että mitä siinä viikon aikana tapahtuu ja ei tulisi aina niin yllätyksenä ne kaikki menot. Se on tietysti haaste saada motivoitua, että laittaisi niitä omaan kalenteriin ja muita, että sekin on sitten monella nuorella vähän semmoinen kynnyksymys. Ja sitten no tietysti se, että miten se johdonmukaisuus säilyy, niin se, että kun me tehdään vuorotöitä täällä, että tavallaan se tieto siirtyy sitten aina vuorossa toisille ja toisille, niin se on semmoinen.”

H16: “Haasteena saada nuo toteutumaan päiväohjelmaansa esim. käymään koulua, kun ei ole motivoitunut. Pitääkin tehdä enemmän. Selkeämpiä viikko- ohjelmia työryhmässä ja pitää näistä kiinni.”

Yksittäisenä vastauksena nousi verkostointi ja perhetyö sekä nuorten käyttäytymisen haasteet.

H11: “Hoitokontaktien luominen on vaikeata jos ja kun nuori ei sitä itse halua ja selvästi me nähdään, että hän tarvitsee apua. Se on hankala tai ylipäättään, että jos tarvitsisi osastojaksoa selkeästi. Välillä tuntuu, että mahdotonta. Meillä ei tällä hetkellä ole aikaa tai resursseja tehdä perhetyötä siinä mittakaavassa, kuin ehkä pitäisi tai pitäisikin. Mutta taas toisaalta se on parempikin, jos se perhetyö sinne kotiin olisi joltain muulta taholta, koska me ajatellaan kuitenkin sitä lapsen etua. Mutta se, että se perhe tulisi toimivaksi, kun näistä on kuitenkin esimerkki perheitä olemassa. Toisaalta, jotta ne oppii ymmärtämään sitä tilannetta paremmin kuin missä ne oli ennen kuin sen lapsi tuli sijoitukseen.”

Arjen struktuuri sijaishuoltoyksikössä on säännöllistä ja tuo turvallisuuden tunnetta nuorille. Nuoren elämään kuuluu testata rajojaan ja mitä useampi aikuinen sitä useammin voi rajoja kokeilla. Sijaishuoltopaikassa on monta ohjaajaa ja täten nuoret osaavat käyttää tätä hyväkseen. Johdonmukaisuus ja työryhmänä toimiminen on erityisen tärkeää neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten kanssa, sillä se luo turvallisuuden tunnetta nuorelle, hänen asioistaan huolehditaan. Johdonmukaisella työskentelyllä lapsi ja nuori säästyy miettimiseltä, että kuinka tänään toimitaan, kun eri ohjaaja on töissä.

Tiedonsiirto ja tiedonkulku ovat tärkeässä asemassa vuorotyötä tehdessä arjen struktuurin kannalta. Tähän on hyvä keino ottaa nuoren oma henkilökohtainen päiväohjelma esille, jolloin nuori itse sekä kaikki sijaishuollon ohjaajat tietävät sovitun ja suunnitellun päivän kulun.

Henkilökunnan riittävyys ja resurssit nousivat esille haastatteluista. Sijaishuollon ohjaajilla on paljon tehtäviä ja läsnäoloa nuorten kanssa, joten ylimääräisen tiedonhakuun ei välttämättä ole aikaa. Tilanteet myös voivat vaihdella toimintayksikössä päivän aikana suuresti, jolloin resurssipula tulee näkyviin, jos tilanne pääsee eskaloitumaan.

Lasten ja nuorten arkeen osallistuvien aikuisten johdonmukainen toiminta auttaa heitä, sillä aikuinen vastaa turvallisuudesta ja rajojen riittävästä määrästä. Lapsen ja nuoren tulisi mitä häneltä odotetaan ja mitä sääntöjen rikkomisesta on seurauksena. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Mitä tulokset kertovat

Tulokset kertovat sijaishuollon neuropsykiatrista osaamista ja ammattitaitoa, sillä neuropsykiatrisesti oireilevien nuoren haasteet ja ohjaamisen tarpeet olivat yhtenäisiä teemoja. Neuropsykiatrisesti oireilevan nuoren arjen struktuuri on kaikille sijaishuollon ohjaajille käsitykseltään sama ja yksittäisiä vastauksia ei tullut. Ohjaamistilanteet ja tarpeet nousevat haastatteluista esille sijaishuollon ohjaajilla.

Haastatteluiden perusteella esille nousi menetelmätyön tärkeys ja samalla sen puute. Myös työnantajan vastuu ja resurssointi tässä asiassa nousi esille. Haastatteluissa nousi esille sijaishuollon ohjaajilta, että valtaosa ohjaajista olivat käyneet neuropsykiatrisen valmentaja koulutuksen ja osa haaveili siitä.

Moni ohjaajista koki, että valmiit materiaalit helpottaisivat heidän työtään. Tietoa ja materiaalia löytää jokainen internetistä, mutta sen tuominen työhön ja käytäntöön vaatii aikaa ja vaivaa. Työnantajan vastuuta menetelmätöihin ja resursseihin nostettiin esille.

Johtopäätöksen haluan vielä nostaa sijaishuollon ohjaajan vastuksen koskien materiaalikansion tärkeyttä toimintayksikössä.

“No tavallaan koen, että niitä olisi saatavilla netissä helposti ja paljon, mutta sitten ehkä niitä on vähän liian paljon jopa, että sitten niitä on sen takia ehkä hankala löytää, mutta koen, että niitä on saatavilla. Mutta olisi kiva, että joku keräisi ne johonkin kansioon esimerkiksi semmoisia highlighteja. Semmoisia hyviä ohjeita ja tota, niin siitä olisi suuri apu täällä työyhteisössä.”

Haastatteluissa useampi sijaishuollon ohjaaja koki tärkeäksi menetelmäkansion, josta hakea tarvittavat ja hyväksi havaitut materiaalit oman nuorensa käyttöön, josta voisi etsiä tarvittavia kalentereita tai menetelmiä.

7.2 Materiaalikansio

Haastattelujen perusteella kokoan kansion tarpeelliseksi koettuja materiaaleja ja menetelmätyöskentelyä. Toteutan kansion myös virtuaaliseksi työyhteisön tietokoneelle, jotta materiaalit

löytyvät helposti ja yksittäisiä materiaaleja olisi mahdollisuus muokata tarvitsemallaan tavalla nuorelle yksilöllisesti ennen tulostus vaihetta.

Materiaaleina toimii päivä- ja viikko-ohjelmat, henkilökohtaiset arjen struktuurit, lukujärjestykset ja palkintomenetelmänä tarrakalenteri. Nuoren henkilökohtaisten haasteiden ja tarpeiden mukaan otetaan tarrakalenteri käyttöön, jossa aina onnistuneesta suorituksesta saa tarran. Tietyn määrän tarroja keränneenä on jokin pieni palkinto, joka on etukäteen sovittu yhdessä. Tämä auttaa nuorta motivoitumaan tavoitteeseensa. Tärkeää on muistaa, että epäonnistuminen ei vie mahdollisuuksia pois vaan onnistumisella on merkitys, jolloin etukäteen sovittu onnistumismäärä takaa palkinnon. Myös siivouksen ohjeet ja kuvakortteja tulee kansioon.

Haastattelun perusteella huomasi, että neuropsykiatristen haasteiden apuvälineille on tarvetta, joten aion koota myös välinelaatikon vastaamaan tähän tarpeeseen. Tähän lukeutuivat enimmäkseen keskittymiseen vaikuttavat apuvälineet, kuten stressilelut- ja pallot, ja Time Timer, jonka avulla voi pyrkiä helpottamaan oman toiminnan ohjausta, sekä tuntoaistia tukemaan mm. höyheniä, pumpulia ja piikkipalloja. Painopeitot nousivat myös esille ja aion tästä tehdä suosituksen menetelmäkansioon sen hyödyistä ja tarpeellisuudesta.

7.3 Opinnäytetyön jälkeen

Tämän opinnäytetyön myötä yksikössämme tulee olemaan enemmän menetelmätyöskentelyä ja arjen struktuurien tukemista neuropsykiatrisesti oireileville nuorille, kuten kaikille muillekin sitä tarvitseville. Neuropsykiatrisesti oireileville nuorille tulee myös käyttöön erilaisia haastatteluiden perusteella esille nousseita tarpeellisia viikko- päivä ohjelmia, tarrakalentereita, sekä muita arjen struktuurin tukemiseen tarkoitettuja materiaaleja yksilöllisiin tarpeisiin.

Materiaalikansio tulee olemaan toimistossa sekä tietokoneella. Muistutan sijaishuollonohjaajia materiaalikansion olemassaolosta ja mahdollistan heidän tutustua materiaaleihin. Pyydän myös jatkossakin sijaishuollonohjaajia päivittämään kansioon materiaaleja, jotka kokevat hyviksi ja tarpeellisiksi. Materiaalilaatikko sijoittuu myös toimistoon ja teen sinne alkuhankinnat, kuten stressipallot, piikkipallot, höyhenet, pumpulit, Time Timer, munakellon ja tiimalasin. Kannustan sijaishuollon ohjaajia hyödyntämään myös materiaalilaatikkoa.

Opinnäyteyöni herätti monia sijaishuollon ohjaajia ajattelemaan arjen struktuurin merkitystä työpaikalla. Sain käsityksen opinnäytetyötä tehdessäni, että moni ohjaaja oli kiinnostunut aiheesta ja kiinnostunut käyttämään materiaalipankkia, sekä menetelmätyöskentelyä tulevaisuudessa päivittäisen arjen struktuurin lisäksi.

7.4 Opinnäytetyön prosessi ja luotettavuus

Henkilökohtainen oppimisprosessi opinnäytetyötä tehdessäni oli kokonaisvaltainen. Opinnäytetyön aihe oli mielenkiintoinen ja se auttoi minua jaksamaan tämän opinnäytetyön loppuun viemisessä. Opinnäytetyötä tehdessäni opin itse valtavasti neuropsykiatrisista haasteista sekä laadullisesta tutkimustyöstä. Sijaishuollon ohjaajien haastattelut olivat minulle myös opettavaisia.

Ennen opinnäytetutkimuksen käynnistämistä hoidin eettisesti kestävät tiedonhankinta-, tutkinta- ja arviointimenetelmät kuntoon. Hankin tutkintaluvan sijaishuollon toimintayksikköön. Haastateltaville laadin informointi- lomakkeen koskien opinnäytetyötäni ja haastateltavat saivat lukea sen ennen haastatteluihin suostumista. Laadin haastatteluun suostumisen lomakkeet kaikille sijaishuollon ohjaajille ja kävin ne läpi ennen haastattelun alkua. Nämä haastatteluun suostumukset keräsin allekirjoitettuina ja tallensin ne asianmukaisesti tietokoneelle opinnäytetyöprosessin ajaksi. Kerroin haastateltavilleni, että äänitän haastattelut ja tallennan äänitteet hetkellisesti opinnäytetyöprosessin ajaksi, jonka jälkeen poistan tallenteet ja materiaalit. Laadin selosteen henkilötietojen käsittelytoiminnasta ja tallensin sen asianmukaisesti tietokoneelle. Tallensin kaikki tutkimuksen aineistot asianmukaisesti ja yleisesti hyväksyttävällä tavalla tietokoneelle, josta opinnäytetyöprosessin jälkeen poistan ne.

Opinnäytetyötäni varten olen henkilökohtaisesti suorittanut haastattelut, joista jokainen haastatteluun osallistuva on antanut suostumuksensa. Opinnäytetyön vastaukset ovat sijaishuollon ohjaajilta tulleita vastauksia enkä ole vaikuttanut vastauksiin. Olen tulkinnut jokaisen vastauksen ja tehnyt teemoittelua ja tyypittelyä sellaisena, kuin ne minulle esitettiin.

Koen opinnäytetyöprosessin olleen kokonaisuudessaan antoisa. Olen oppinut laadullisen tutkimuksen menetelmiä ja saanut tehdä 17 kappaletta puolistrukturoituja haastatteluja sijaishuollon ohjaajille. Opinnäytetyötä varten tekemäni haastattelut antoivat minulle uusia näkemyksiä

toimintayksikkömme vahvuuksista, sekä kehittämisen tarpeista. Haastattelut tapahtuivat jokaisen sijaishuollon ohjaajan kanssa yksilöllisesti ja oli hienoa kuulla mitä heillä oli sanottavana sijaishuollon arjen struktuurin tukemiseen. On ollut hienoa päästä toteuttamaan kehittämistyötä prosessina alusta loppuun.

Tutkijan etuna minulla oli se, että toimintaympäristö ja haastateltavat olivat tuttuja. Tämä edesauttoi haastatteluiden antajille luotettavuuden tunnetta haastatteluhetkellä ja helpotti haastattelutilannetta, niin haastattelijan kuin haastateltavan kohdalla.

7.5 Yhteisöpedagogin osaamiskompetenssit opinnäytetyössäni

Opinnäytetyö tukee yhteisöpedagogin ammattialaa neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten kanssa työskentelyyn. Opinnäytetyöni mahdollistaa sijaishuollon ohjaajia käyttämään materiaalia ja menetelmätyöskentelyä lastensuojelun erityisyksikössä. Opinnäytetyössäni kohtaan ammatillisesti moninaisuutta arvostaen ja luoden neuropsykiatrisia haasteita omaaville nuorille mahdollisuuden selvittää heidän arjestaan.

Hyödynsin opinnäytetyötä tehdessäni kasvun, kasvatuksen ja kehityksen teoreettista lähestymistapaa, ottaen selvää teoriasta ja tuodessani sen opinnäytetyöhöni. Sovelsin osallisuutta ja toimijuutta edistäviä pedagogisia menetelmiä sijaishuoltoyksikössä mahdollistamalla pedagogisin menetelmin arjen struktuurin helpottamisen ja samalla edistin oppimisen mahdollisuuksia nuorille heidän toimintaympäristössään sekä mahdollistin rakentavaa toimintaa sijaishuollon yksikössä.

Yhteiskunnallinen osaaminen yhteisöpedagogin kompetensseihin tuli esille opinnäytetyössä sosiaalisten ongelmien ennakoitina sekä edistin sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä kehityksestä. On tärkeää huomioida, että neuropsykiatrisesti oireilevat nuoret tarvitsevat tukea selvitäkseen arjessa. Opinnäytetyöni materiaali mahdollistaa neuropsykiatrisesti oireilevalle nuorelle mahdollisuuden toimintakyvyn ylläpitämiseen ja kuntoutumiseen. Toimintakykyinen nuori pärjää myös tulevaisuudessa paremmin.

Vaikuttamis- ja kehitysosaaminen yhteisöpedagogin kompetensseihin tuli esille, käyttäjälähtöisellä ja tulevaisuussuuntautuneella tutkimisella. Opinnäytetyöni hyödyttää tilaajaa neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten arjen tukemisessa, nyt sekä tulevaisuudessa. Opin opinnäyte-

työprosessin aikana suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan erilaisia osallistavia toimintoja, kuten arjen struktuurin tukeminen. Kehitin opinnäytetyölläni työtäni yhteisöpedagogina, kuten myös työyhteisöäni ja organisaatiota. Opinnäytetyötäni on mahdollista hyödyntää ammattiala kohtaisesti.

7.6 Työnantajan palaute

Työ on erittäin kattavasti ja monipuolisesti koottu ja se kuvaa hyvin erilaisia neurokirjon haasteita. Hektistä työtä tehdessään työntekijät eivät välttämättä osaa edes ajatella miten erilaisilla materiaaleilla voisi arkea helpottaa. Menetelmätyökalut auttavat jäsentämään työtä ja sen tavoitteellisuutta sekä auttavat asiakkaita saamaan vielä monipuolisempaa kuntoutusta. Työ antaa erinomaisia eväitä ohjaajille hyödynnettäväksi työssään. Varaamme aikaa siihen, että ehdimme kunnolla perehtyä erilaisten menetelmien ja menetelmätyökalujen käyttämiseen joita opinnäytetyöstä syntyy.

LÄHTEET

- ADHD- liitto 2024a. Yleistä tietoa adhd:stä. Viitattu 18.2.2024. [Yleistä tietoa adhd:stä - ADHD-liitto](#)
- ADHD- liitto 2024b. Nuoruuden kuuhuntaa. 18.2.2024. [Nuoret - ADHD-liitto](#)
- Aivoliitto 2024. Kehityksellinen kielihäiriö lapsilla ja nuorilla. Viitattu 16.3.2024. [Kehityksellinen kielihäiriö lapsilla ja nuorilla | Aivoliitto](#)
- Aivosäätiö 2024. Mikä on ADHD. Viitattu 21.3.2024. [Mikä on ADHD? \(aivosaatio.fi\)](#)
- Autismikirjon häiriö. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen Nuorisopsykiatrisen Yhdistyksen, Suomen Kehitysvammalääkäreiden, Suomen Lastenneurologisen Yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2024. Viitattu 26.3.2024. [Autismikirjon häiriö \(kaypahoito.fi\)](#)
- Autismiliitto 2023a. Strukturointi. Viitattu 20.3.2024. [Strukturointi - Autismiliitto.](#)
- Autismiliitto 2023b. Toiminnanohjaus. Viitattu 20.3.2024. [Toiminnanohjaus - Autismiliitto](#)
- Autismiliitto 2023c. Neurokehitykselliset häiriöt. Viitattu 20.3.2024. [Neurokehitykselliset häiriöt - Autismiliitto](#)
- Autismiliitto 2023d. Perustietoa autismista. Viitattu 16.3.2024. [Perustietoa autismista - Autismiliitto](#)
- Erialaisten oppijoiden liitto ry, 2024a. Usein kysyttyä. Viitattu 21.3.2024. [Usein kysyttyä – Erialaisten oppijoiden liitto ry \(eoliitto.fi\)](#)
- Erialaisten oppijoiden liitto ry, 2024b. Oppimisvaikeudet. Viitattu 20.3.2024. [Perustietoa oppimisvaikeuksista – Erialaisten oppijoiden liitto ry \(eoliitto.fi\)](#)
- Günther Kirsi & Hasanen Kirsi, 23. Tampereen yliopisto. Tietoarkisto. Tyypittely. Viitattu 14.4.2024. [Tyypittely - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2024. Neuropsykiatriset häiriöt lapsilla. Lastenpsykiatria. Tutkimme ja hoidamme HUSissa lapsia, joilla neuropsykiatrisia häiriöitä. 6.2.2024. [Neuropsykiatriset häiriöt lapsilla | HUS](#)
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2024. Opetussuunnitelmat. Koulutuskohtaiset kompetenssit. Yhteisöpedagogi. Viitattu 6.5.2024. [Opetussuunnitelmat \(OPS\) - Opiskelijanopas \(humak.fi\)](#)
- Juhila, Kirsi 2024a. Tampereen yliopisto. Tietoarkisto. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Viitattu 12.4.2024. [Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Juhila, Kirsi 2024b. Tampereen yliopisto. Tietoarkisto. Teemoittelu. Viitattu 12.4.2024 [Teemoittelu - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)

- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024. Rajojen asettaminen lapselle, Viitattu 13.5.2024. [Rajojen asettaminen lapselle - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- Oulun yliopisto 2024. Neurokehitykselliset häiriöt yleisiä kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla- perheen köyhyys yhteydessä sijoituksiin. Viitattu 21.4.2024. [Neurokehitykselliset häiriöt yleisiä kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla – perheiden köyhyys yhteydessä sijoituksiin | Oulun yliopisto](#)
- Saarinen, Kauppinen & Puunsiekka, 2024. Yhteiskuntatieteellinen arkisto. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. Viitattu 12.4.2024. [KvaliMOTV - 6.3.3 Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu \(tuni.fi\)](#)
- Kumpula, Jonna. 2022. Suomessa tehdään tuhansia lain vastaisia huostaanottoja. Mtv- uutiset 31.7.2022. Viitattu 22.4.2024. [Suomessa tehdään tuhansia lain hengen vastaisia huostaanottoja – Kuntaliitto avaa katastrofaalista tilannetta MTV Uutisille - MTVuutiset.fi](#)
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2024. Lastensuojelu. Viitattu 6.2.2024. [Lastensuojelu - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#)
- Suomen Tourette- ja OCD- yhdistys, 2024. Tourette. Viitattu 16.3.2024. [Tourette | Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys](#)
- Tampereen yliopisto 2024. Tietoarkisto. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Viitattu 12.4.2024 [Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024a. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu. Viitattu 6.2.2024. [Mitä on lastensuojelu? - THL](#)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024b. Lasten ja nuorten lastensuojeluopas. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Viitattu 14.4.2024. [Lastensuojelun arvot ja periaatteet - Lasten ja nuorten lastensuojeluopas - THL](#)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021c. Tutkimus. Yli puolella kodin ulkopuolelle sijoitetusta lapsista ja nuorista on todettu psykiatrinen tai neurokehityksellinen häiriö. Viitattu 16.3.2024 [Yli puolella kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista on todettu psykiatrinen tai neurokehityksellinen häiriö - THL](#)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024d. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelulaitokset. Viitattu 13.5. 2024. [Lastensuojelulaitokset - THL](#)
- Lepistö- Paisley, Tuulia, 2023. Käypä hoito suositus. Helsinki: Suomalainen lääkäriseura Duodecim. Strukturointi ja sen merkitys autismikirjon henkilölle. Viitattu 27.3.2024. [Strukturointi ja sen merkitys autismikirjon henkilölle \(kaypahoito.fi\)](#)
- Vuori, Jaana 2024. Tampereen yliopisto. Tietoarkisto. Yleiset analyysitavat. Viitattu 12.4.2024 [Yleiset analyysitavat - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)

LIITTEET

Haastattelukysymykset:

1. Miten asiakkaiden nepsypiirteet näkyvät työssäsi?

- Entä mitä se vaatii ohjaamiselta?

2. Koetko, että sinulla on tarpeeksi materiaalia ja apuvälineitä lähettyvillä nepsy- nuoren arjen struktuurin tukemiseen?

- Jos vastaus on kyllä, niin minkälaista materiaalia?

3. Millaiselle lisä- nepsy materiaaleille sinulla olisi tarvetta ohjaamisen tueksi?

4. Millaisia muita toiveita tai haasteita nuorten arjenstruktuurin tukemiseen sinulla on?

Onko vielä jotain mitä haluisit tuoda esille tai sanoa? (Kaikille esitetty vapaa kysymys)